

Kapljica s Dunava

Sažetak

Vinogradarstvo i vinarstvo u Republici Hrvatskoj ima dugotrajnu tradiciju, prvenstveno zbog svojih prirodnih položaja izvrsnih za uzgoj grožđa i proizvodnju vina vrhunske kvalitete. Iako je trend opadanja prisutan prema statističkim pokazateljima, Republika Hrvatska je na karti svijeta itekako poželjna destinacija za kušanje vina iz svih njezinih krajeva. Tome svjedoče brojne manifestacije, pogotovo vezane uz istok Hrvatske koje uključuju i male proizvođače čime postaju vidljiviji svakom istinskom kušaču vinske kapljice.

Ključne riječi: vinogradarstvo, vinarstvo, Republika Hrvatska, kušanje, istok

Uvod

Iako površinom mala, Republika Hrvatska (RH) posjeduje dugu tradiciju uzgoja vinove loze, na čijoj površini se nalazi čak četiri od pet klimatskih zona, s mnoštvom varijacija u reljefu i sastavu tla, što znači da je predodređena za proizvodnju vina za svačiji ukus (HTZ brošura).

Trenutno RH raspolaže s površinom nešto manjom od 21.000 ha vinograda i proizvodnjom manjom od 120.000 tona (Grafikon 1). Zbog geografskog položaja RH, kontinentalna klima u istočnom i središnjem dijelu zemlje susreće se s mediteranskom klimom u južnim, primorskim krajevima. Na tragu potonjeg donesen je izmijenjeni Pravilnik o zemljopisnim područjima uzgoja vinove loze (Narodne novine, broj 76/19) te se područje uzgoja vinove loze u RH dijeli na 4 regije (Dalmacija, Hrvatska Istra i Kvarner, Središnja bregovita Hrvatska te Slavonija i hrvatsko Podunavlje.) i 12 podregija (Slika 1) temeljeno na administrativnim granicama gradova i općina u skladu s posebnim propisom kojim se uređuju područja županija, gradova i općina u RH.

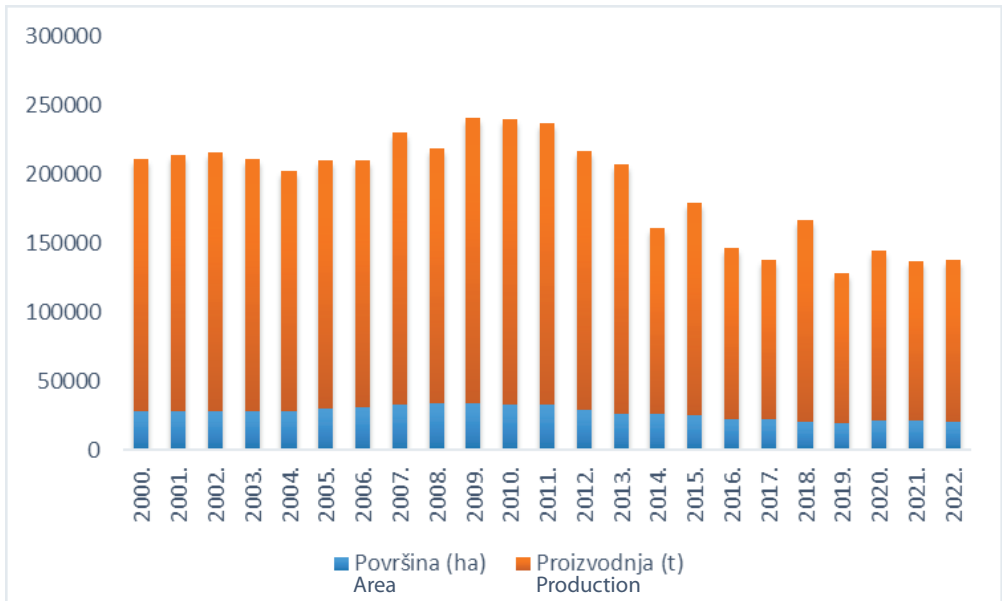
Svaka regija proizvodi mješavinu bijelog i crvenog vina – od autohtonih i međunarodnih sorti grožđa. Vinska regija Hrvatska Istra i Kvarner ima ugodnu mediteransku klimu s blagim zimama te suhim i toplim ljetima. Dominantna autohtona sorta bijelog grožđa u regiji je malvazija. Teran je autohtona sorta crnog grožđa koja se stoljećima uzgaja u Istri.

Nadalje, u vinskoj regiji Slavonija i hrvatsko Podunavlje sa svojom hladnom kontinentalnom klimom daje jedno od jedinstvenih autohtonih bijelih vina – graševinu. Od crnih vina dominiraju internacionalne sorte kao što su merlot, cabernet sauvignon, pinot crni, frankovka i zweigelt.

Hrvatsko vino iz regije Dalmacija je izuzetno zahvaljujući jedinstvenoj klimi i terroiru regije. Najpoznatije autohtone bijele sorte grožđa su pošip, grk, maraština, kujundžuša i debit. Od crnih sorti u Dalmaciji dominiraju plavac mali, babičić, crljenak kaštelanski, plavina, lasina, dobričić. Što se tiče vinske regije Središnja bregovita Hrvatska, u sjevernom dijelu zemlje, pretežno je poznata po starim, autohtonim sortama poput škrleta, pošipa i kraljevine. Najčešće crvene sorte su one internacionalne poput crnog pinota i portugisca (Croatian wine).

¹ Tehnička škola Nikole Tesle, Ul. Blage Zadre, 32000 Vukovar, Hrvatska

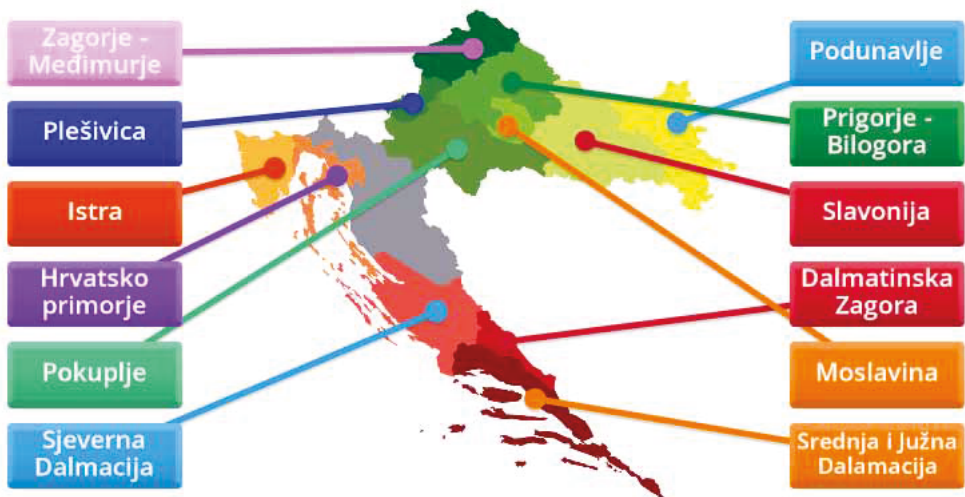
² Strukovna škola Marko Babić, Ul. Domovinskog rata 58, 32000 Vukovar, Hrvatska, nkojic@ptfos.hr

Grafikon 1. Intenzivna površina i proizvodnja grožđa

Graph 1. Intensive area and production of grapes

Izvor/Source: (DZS, 2023)

Slika 1. Prikaz 12 vinskih podregija RH

Figure 1. 12 wine subregions of the Republic of Croatia

Izvor/Source: (Wordwall)

Republika Hrvatska je u 2023. godinu ušla sa zasađenih 88.812.063 trsova na 17.600,56 ha vinograda prema podacima Vinogradarskog registra APPRRR (Arkod). Najzastupljenija je sorta graševina (4.347,13 ha) sa 24,70 % zastupljenosti, zatim malvazija istarska (1.554,83 ha) sa 8,83 % zastupljenosti i plavac mali crni (1.333,73 ha) sa 7,58 % zastupljenosti u ukupnoj površini. Podaci za preostale najzastupljenije sorte u ukupnoj površini mogu se naći u Tablici 1 (APPPR).

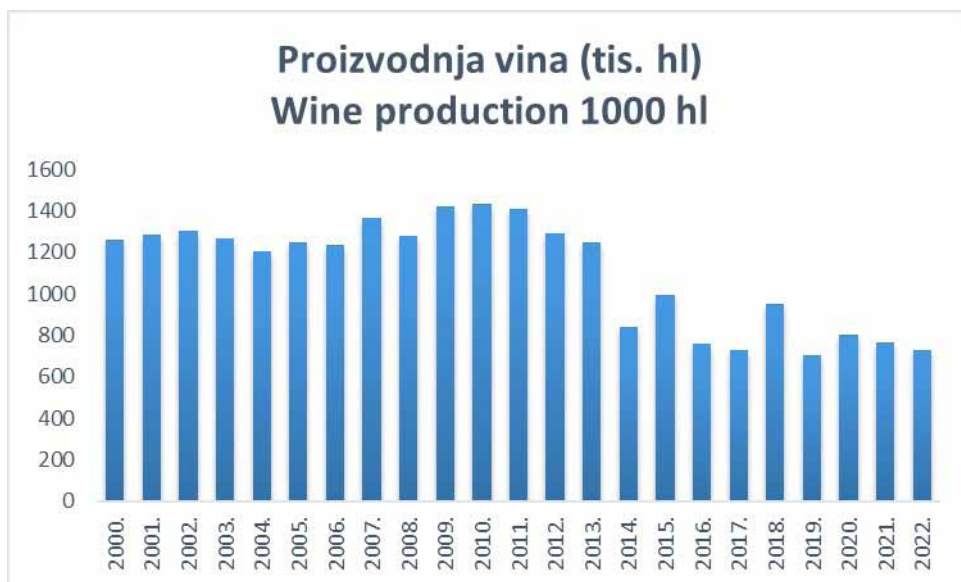
Tablica 1. 20 vodećih sorti vinove loze u RH na dan 31.12.2022.

Table 1. 20 leading grape varieties in the Republic of Croatia on 31.12.2022.

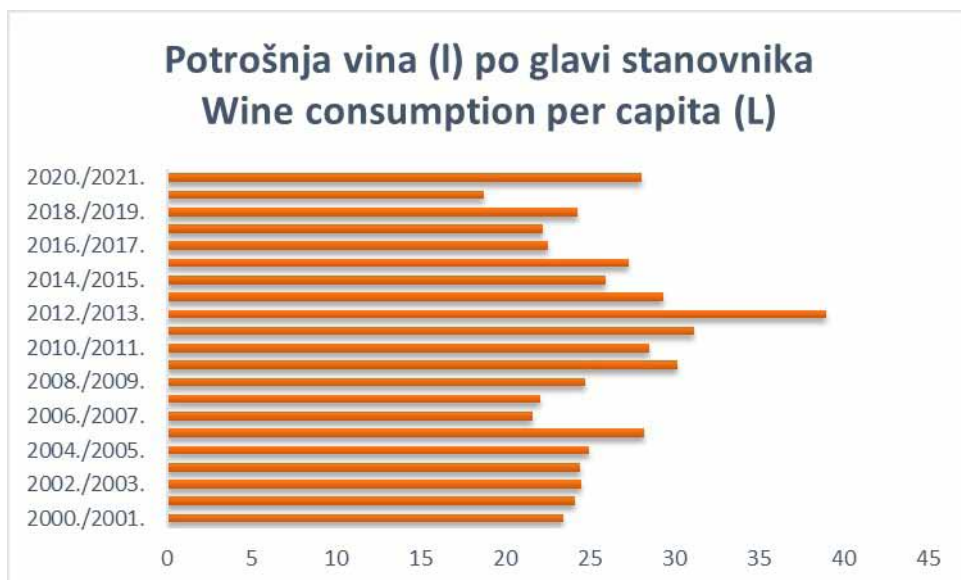
R.br.	Naziv sorte/ Variety name	Površina/Area (ha)	Broj trsova/Number of vines
1	graševina	4.347,13	21.003.587
2	malvazija istarska	1.554,83	6.627.943
3	plavac mali crni	1.333,73	10.954.069
4	merlot	806,22	4.049.312
5	cabernet sauvignon	662,61	3.183.858
6	chardonnay	568,45	2.852.156
7	plavina crna	523,73	3.157.135
8	rajnski rizling	500,62	2.704.294
9	frankovka	440,34	1.993.459
10	pošip bijeli	329,47	2.326.259
11	debit	323,07	1.803.755
12	maraština	302,82	1.909.488
13	sauvignon bijeli	295,08	1.571.728
14	babić	287,04	1.758.631
15	traminac crveni	232,28	1.096.615
16	teran	231,90	976.473
17	syrah	220,78	1.110.722
18	pinot crni	183,36	987.081
19	kraljevina	181,17	1.203.736
20	pinot sivi	178,72	948.405
Ukupno/Total		13.503,35	72.218.706

Izvor/Source: (APPPR, 2023)

Kada je u pitanju proizvodnja vina i potrošnja *per capita*, na Slici 2 može se vidjeti grafički prikaz proizvodnje vina (hl), a na Slici 3 potrošnja vina po glavi stanovnika (l).

Slika 2. Proizvodnja vina u RH**Figure 2.** Wine production in the Republic of Croatia

Izvor/Source: (DZS, 2023)

Slika 3. Potrošnja vina po stanovniku RH**Figure 3.** Wine consumption per inhabitant in the Republic of Croatia

Izvor/Source: (DZS, 2023)

Slavonija i hrvatsko Podunavlje

Na Slici 4 može se vidjeti slikovni prikaz regije Slavonija i hrvatsko Podunavlje.

To je područje od Virovitice i Daruvara na zapadu, pa sve do Erduta i Iloka na istoku. Regiju obilježavaju velika područja prekrivena vinogradima na kojima se proizvodi najveća količina vina u cijeloj državi, a sama tradicija uzgoja vinove loze seže još od rimskog doba. Sami vinogradi leže na blagim padinama na nadmorskim visinama od 150 do 450 metara (Vina Croatia).

Slavonska vina odličan su omjer kvalitete i cijene, a za ona vrhunska, grožđe raste na položajima Venje i Mitrovac kutjevačkog vinogorja, kao i u Erdutu, Belju, Srijemu, Daruvaru, Baranji ili Iloku. Desetljećima, u Slavoniji, najveći je broj uzgoja bijelih sorti, od kojih se ističu pinot sivi i bijeli, rajnski rizling, chardonnay, traminac, sauvignon itd., no kraljica je ipak graševina. Iako je sama po sebi internacionalna bijela sorta, proizvodnja graševine u ovoj je vinskoj regiji dovedena do tih razina da je mnogi poistovjećuju sa nazivom same regije i doživljavaju kao autohtonu.

Od crnih sorata počinju se sve više uzgajati sorte frankovka, kadarka i portugizac, a društvo im prave pinot crni, cabernet sauvignon, merlot i zweigelt. Velike površine prekrivene uređenim vinogradima ne jamče i kvalitetu vina, no vinari marljivo rade kako bi podigli svoju proizvodnju na viši nivo (Vina Croatia_1).

Slika 4. Vinska regija Slavonija i hrvatsko Podunavlje
Figure 4. Wine region of Slavonia and Croatian Danube Region
Izvor/Source: (Karte regija)

Kapljica s Dunava

Pravilnici o određivanju vinskih regija mijenjali su se s vremenom. No, ono što je postojano jest da su se vinogorja Srijem, Erdut i Baranja uvijek dovodili u svezu s Podunavljem koje predstavlja istok Hrvatske. Zbog dojmljivog podunavskog položaja, sva tri vinogorja smatraju se i zavičajem „vina s Dunava“ u kojima se pričaju jedne od najljepših vinskih priča, s nepreglednim vinogradi-

ma, gdje su smješteni najveći, najnagrađivaniji i najstariji vinski podrumi u Hrvatskoj (Vincekovo).

Neke osnovne spoznaje koje se tiču podregije Podunavlje, poput sume efektivnih temperatura i količine oborina, prethodno su objavljene u radu Kojić (2020).

Naglasak na sortimentu u trima vinogorjima podregije Podunavlje oslanja se na graševinu i bijele sorte. Međutim, treba naglasiti da crne sorte itekako posjeduju kvalitetu, što je i prikazano u radu Kojić i Jakobek (2019).

Mali proizvođači u vinogorjima podregije Podunavlje otvorili su svoje podrume posjetiteljima, pa su svoj urod premjestile u kušaonice i postale važan dio turističke ponude na podunavskim vinskim stazama, pokušavajući se tako probiti na scenu unatoč velikim igračima. S druge strane, pak, stvaranjem imidža da je neki brend sveprisutan i lako dostupan, gubi se ekskluzivnost u industrijskoj proizvodnji, što manjim vinarima omogućava proizvodnju vrhunskih vina. Manifestacije koje spajaju vinski i gastro ponudu u spomenitim vinogorjima jesu: Iločka berba grožđa, noć vina u Iloku, Vinkovo u Iloku, Festival traminca, Vinkovo na Vučedolu, Bjelobrdska pudarina, Vinski grad Erdut – srednjovjekovni sajam, Wine&bike tour Erdut, GatorFest, Vinski maraton, Wine&walk, WineOs, Večer vina i umjetnosti, Vinatlon, Dunav art festival, Dani vina, turizma i cikloturizma.

Srijem

Kažu da su u Srijemu izlasci Sunca najljepši, mada se i zalasci mogu dočekati na obalama Dunava ili na nekom vinorodnom brežuljku uz čašu vrhunskog vina. Od bijelih sorti u ovom vinogorju dominantne su graševina, silvanac zeleni, traminac, chardonnay, pinot bijeli, pinot sivi. Od crnih se ističu frankovka, cabernet sauvignon, merlot, pinot crni. Nadmorske visine vinograda na kojima se uzgajaju ove izvrsne sorte su 200 - 250 m nadmorske visine (Srijem&Slavonija).

Područje Srijema je oduvijek bilo poznato po odličnim vinima – u srednjem vijeku crnima, a danas bijelima. Prostire se na zapanjujućem platou visoko iznad Dunava, a Iločki vinski podrum ostavio je izuzetan trag vinarske povijesti ovoga kraja, čuven po krunidbenoj svečanosti engleske kraljice Elizabete II., kao i njezinog sina kralja Charlesa III, gdje je uzvanicima služen iločki traminac. Kada je riječ o vinskim cestama, među najpoznatije vinske ceste u RH spada i Iločka vinska cesta, čija je specifičnost ta da su vinarije koje se nalaze na tom području smještene u samom naselju te tako ljubitelji dobre vinske kapljice mogu vrlo lako obići sve vinarije koje se nalaze na putanji. Proizvodnja vina u Iločkim podrumima odvija se na 990 hektara vinogradarskih položaja, a ukupno godišnje proizvedu oko 4 milijuna litara vina. Osim osnovne djelatnosti, vinogradarstva i vinarstva, razvijaju autentičnu i jedinstvenu turističku i ugostiteljsku ponudu, povezujući sadržaje turističke destinacije s vinarstvom i vinogradarstvom (Slavonia&Baranja).

Osim Iločkih podruma, svoju turističku i enogastronomsku ponudu, kao i prepoznatljivost vinske kapljice, između ostalog donose i: vina Papak, vinarija Ivan Čobanković, vinarija Trs, vino Buhač, vinarija Knezović, vinarija Julius Stipetić, podrumi Krešić, OPG Barbarić, vinarija Zajac, OPG Zelenika, podrum Marija, vinogradarska kuća Goldschmidt unutar vinarije Vupik, vinarija Srijemska kapljica, Vrhunsko vukovarsko, vinarija Dragun, vinarija Čobanković, vinarija Herceg, vinarija Burnaz, vinarija Dolić-Kraljević (Srijem&Slavonija).

Baranja

O posebitostima ovog vinogorja, već je bilo riječi u radu Kojić (2020). Najveća i najpoznatija vinarija je Belje, koja se nalazi u Kneževim Vinogradima. Beljski podrum u Kneževim Vinogradima iz 1527. godine najveći je u Hrvatskoj. Nova vinarija izgrađena je 2011. godine te ima kapacitet od osam milijuna litara. Vinarija Belje posjeduje 650 hektara vinograda na kojima prevladava sorta graševine, čija povijest seže na kraj 17. stoljeća, dok ostatak čine manje vinarije koje su u međuvremenu postale poznati proizvođači vina u gatorima (podrumima iskopanima u vodom izdubenim klancima surducima), a ujedno i cijenjeni ponuditelji enogastronomije kao što su: vinarija Alexandar, vinarija Gerstmajer, vinarija Josić, vinarija Jurković, vinarija Kalazić,

vinarija Kočevar, vinarija Kolar, vinarija Kovats, vinarija Kusić, vinarija Matijević, vinarija Pinkert, vinarija Svijetli dvori, vinarija Szabo, vinarija Trojnaš, vinarija Underground, vinarija Vukoje, vinarija Zajec (Atlas vina).

Erdut

Vinogorje Erdut obuhvaća prostor između Drave na sjeveru i Dunava na istoku, dok s juga i zapada graniči s Vukovom, Vinkovcima, Đakovom, Našicama i Valpovom. Glavnina vinograda nalazi se na obroncima erdutsko-daljske planine. Uzgoj vinove loze na ovim je prostorima počeo još u doba Rimskog carstva. Kao i u većini istočne Hrvatske od sorti dominira graševina, dok je frankovka manje zastupljena nego u ostatku podregije. Od bijelih sorti najčešće se sade još i traminac, chardonnay, sauvignon blanc, muškato tonel, sivi i bijeli pinot te rajnski rizling. U crnom sortimentu najviše je cabernet sauvignona, merlota, crnog pinota i zweigelta (Agroklub).

Vinarija Erdut sa sjedištem u dvorcu Adamović – Cseh je najpoznatija od svih vinarija. Tomu svjedoči činjenica da posjeduje najveći plantažni nasad u RH, smješten na 513 ha površine osunčanog dunavskog poluotoka te jednoj od najvećih drvenih bačava na svijetu, koja je u stalnoj upotrebi, kapaciteta sedamdeset i pet tisuća litara, u kojoj se uvijek nalazi graševina. U šali se zna reći kako bačva zauzima prostor nečijeg jednosobnog stana. Proizvodnja vina je do tri milijuna litara, a od 2022. godine prvi put se pušta u prodaju numerirana serija od sto tisuća boca vina koje se nalazilo u bačvi.

Nadalje, ostale vinarije koje se mogu izdvojiti, a u svom poslovanju osim vinske ponude nude i gastronomski kutak za posjetitelje su: vinarija Antunović, vinarija Brzica, vinarija Danubio, vinarija Iuris, vinarija Jakovac, vinarija Janečić, vinarija Magistra, vinarija Siber (Atlas vina).

Zaključak

Površine uzgoja vinove loze, proizvodnja vina, kao i konzumacija po glavi stanovnika u Republici Hrvatskoj su male u odnosu na vinski svijet, no njeni raznoliki okolinski uvjeti te primjena visoke tehnologije vinifikacije, čak i kod malih vinara stvaraju uvjete za proizvodnju kvalitetnih, a po svojstvima i originalnih vina. Otvaranjem svojih podruma, sudjelovanjem na brojnim manifestacijama koje destinacija nudi, a koje predstavljaju tradiciju, prirodnu i kulturnu baštinu te enogastronomiju, potencijal su za gospodarski razvoj kako samih proizvođača – vinara, tako i područja u kojem nude svoje usluge.

Graševina pokazuje visoku kakvoću u svim kategorijama vina te je danas najvažnija hrvatska sorta (oko 25 % udjela u sortimentu), a nalazi se u svim vinogorjima kontinentalne regije. Stoga, potrebno ju je brendirati kao autohtonu sortu. Skupa s njom, malvazija istarska i plavac mali obuhvaćaju gotovo polovicu hrvatskih vinograda te čine najveći dio vinske ponude.

Od ostalih sorata treba spomenuti – chardonnay, pinote, sauvignone, merlot, syrah, teran, rizling rajnski, pošip, plavinu, frankovku, debit, maraštinu, babiće, traminac i kraljevinu, sorte bez kojih je nezamisliva ponuda hrvatskih vina.

Posljednjih godina područje vinskog istoka Hrvatske odnosno vinogorja Srijem, Baranja i Erdut obogaćuje i razvija spoj vinske i gastro ponude kroz organizaciju različitih manifestacija sadržajima dostojnih dobre kapljice od kojih vrijedi istaknuti Gatorfest, WineOs, Vinkovo u lloku te Vinski maraton. Spomenute manifestacije generiraju najveći broj posjetitelja, te kroz kontinuitet održavanja na najbolji način promoviraju bogatu enogastronomsku ponudu Podunavlja, zbog čega predstavljaju izniman potencijal za razvoj i izvan granica države.

Literatura

Agroklub. <https://cdn.agroklub.com/upload/documents/atlas-vina-2019-digital.pdf> (2.10.2023.)
Atlas vina. <https://cdn.agroklub.com/upload/documents/atlas-vina-2019-digital.pdf> (2.10.2023.)
Croatian wine. <https://croatian.wine/croatian-wine-grape-expert-with-our-ultimate-guide/> (2.10.2023.)
Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, DZS (2023) <https://dzs.gov.hr/> (2.10.2023.)
HTZ - brošura. https://www.htz.hr/sites/default/files/2018-02/Enogastro%20bro%C5%A1ura_HR_2017-18.pdf (2.10.2023.)

Karte regija. <https://romario.hr/karte-regija-i-zupanija/karta-vinske-regije-slavonija-i-hrvatsko-podunavlje-i/> (2.10.2023.)

Kojić, N., Jakobek, L. (2019) Chemical and sensory properties of red wines from Baranja vineyards. U *Proceedings of International Conference 17th Ružička days "Today Science - Tomorrow industry"*. Tomas, S., Ačkar, Đ. (eds.). Osijek and Zagreb: Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Food Technology Osijek, Croatian Society of Chemical Engineers, 63-71.

Kojić, N. (2020) Tradicija i uvjeti uzgoja vinove loze u vinogorju Baranja. *Glasnik zaštite bilja*, 43(5), 80-84.

Pravilnik o zemljopisnim područjima uzgoja vinove loze (NN, 2019/76)

Slavonia&Baranja. <https://visitslavoniabaranja.com/wp-content/uploads/2023/08/Land-of-Wine-brochure-HR.pdf> (2.10.2023.)

Srijem&Slavonija. https://srijem-slavonija.eu/files/file/e-brosure/BROSURA-VINSKE-PRICE__hr.pdf (2.10.2023.)

Vina Croatia. <https://vinacroatia.hr/vinogradarske-regije-i-sortiment/slavonija-i-hrvatsko-podunavlje/> (2.10.2023.)

Vina Croatia_1. <https://croatia.hr/hr-hr/hrana-i-pice/vinska-regija-slavonija-i-podunavlje> (2.10.2023.)

Vincekovo. <https://www.htz.hr/hr-HR/vincekovo-u-slavoniji-i-baranji> (2.10.2023.)

Vinogradarski registar. (APPRRR) <https://www.apprrr.hr/> (2.10.2023.)

Wordwall. <https://wordwall.net/hr/resource/8357168/poznavanje-robe-i-prehrana/vinske-podregije-rh> (2.10.2023.)

Prispjelo/Received: 15.5.2023.

Prihvaćeno/Accepted: 3.10.2023.

Professional paper

Wine droplet from the Danube

Abstract

Viticulture and winemaking in the Republic of Croatia has a long-standing tradition, primarily due to its natural locations, which are excellent for growing grapes and producing top-quality wine. Although the downward trend is present according to statistical indicators, the Republic of Croatia is a very desirable destination on the world map for tasting wines from all its regions. This is evidenced by numerous manifestations, especially related to the east of Croatia, which also include small producers, which make them more visible to every true taster of wine droplet.

Key words: viticulture, winemaking, Republic of Croatia, tasting, east